UDK: 619:636.2:618

SIGIRLARNING GINEKOLOGIK KASALLIKLARNI DAVOLAShDA REGOSTENOL PREPARATINI SAMARADORLIGI

Vetirinariya ilmiy-tadqiqot instituti

Hajiqulov Hasan Nahalboyevich

Annatatsiya: Maqolada sigirlar tuqqandan keyingi ginekologik kasalligini keltirib chiqaruvchi sabablar, kechishi va klinik belgilari, tashhisi, davolash va oldini olishda Regestenol preparatini qo‘llash usul va vositalar keltirilgan.

Аннатация: В статье представлены причины, течение и клинические симптомы послеродовых гинекологических заболеваний коров, методы и способы использования препарата Регестенол в диагностике, лечении и профилактике.

Summary: The article presents the causes, course and clinical symptoms of postpartum gynecological diseases in cows, methods and ways of using the drug Regestenol in diagnosis, treatment and prevention.

Kalit so‘zlar: Ginekologiya, bepushtlik, gipovitaminoz, jinsiy bezlar, degeneratsiya, bachadon atoniyasi, tuxumdonlar kistasi va gipofunksiyasi, persistent sariq tana, anafrodiziya, matsion, antitela, protoplazma.

Mavzuning dolzarbligi: Oxirgi yillarda Respublikamizda qoramolchilikni fan yutuqlari, ilg‘or tajribalar asosida rivojlantirish, oziqa bazasini mustahkamlash va mahsulot ishlab chiqarish hamda uni qayta ishlash texnologiyasini takomillashtirish, qoramollar zotini yaxshilash va genofondini boyitishga katta e’tibor qaratilmoqda.

Respublikamizda chorvachilikni rivojlanishiga to‘siq bo‘layotgan muammolardan biri-qishloq xo‘jalik hayvonlarida uchraydigan tuqqandan keyingi homila yo‘ldoshining ushlanib qolishi oqibatida sigirlarda qisirliklar va ginekologik

kasalliklarning kelib chiqishi hamda buning oqibatida chorvachilik xo‘jaliklariga katta iqtisodiy zarar yetkazilmoqda. “Respublikamiz chorvachilik fermer xo‘jaliklarida har yili 20-30% sigirlar qisir bo‘lib qolishining asosiy sabablardan biri bu – homila yo‘ldosh ushlanib qolishidir”. Shunga asoslangan holda, qoramolchilik sohasida qisirlikni va tuqqandan keyingi ginekologik kasalliklarni keltirib chiqaruvchi yo‘ldosh ushlanib qolishi sababini o‘rganish, oldini olish, yuqori samara beruvchi davolash va profilaktika chora-tadbirlarini ishlab chiqish dolzarb masala bo‘lib hisoblanadi.

Dunyoning ko‘pchilik davlatlarida turli stress omillar va antisanitariya sharoitlari, oziqa ratsion tarkibining to‘laqonli emasligi, yayratish maydonchalarini yo‘qligi natijasida mahsuldor sigirlar orasida yo‘ldosh ushlanib qolishi oqibatida tuqqandan keyingi ginekologik kasalliklarning ko‘p uchrashi, organizmda moddalar almashinuvining buzilishlari, shuning oqibatida tabiiy rezistentlik pasayishi kuzatilmoqda. Shu sababli qoramollarda sut va go‘sht mahsuldorligining kamayishi, sifatining pasayishi, ko‘payish xususiyatlarining yomonlashuvi, fiziologik jihatdan rivojlanmagan buzoq tug‘ilishi, o‘sish – rivojlanishdan orqada qolishi va kelgusida podani to‘ldirish uchun yaroqsiz bo‘lishi, xo‘jalikda yuqori mahsuldor sigirlardan foydalanish muddatlarining kamayishi, mahsulot yetishtirish uchun oziqa sarfining ortishi kabi muammolar mavjud [1; 280 b., 3; 12 b., 4; 125-128 b., 5; 120-123 b.].

Tadqiqot maqsadi va vazifalari. Kitob tumanidagi “Gulgunpusht chorvasi” Pasdarg‘om tumani “Mirvali, Abror, Begali” chorvachilik fermer xo‘jaliklarida sigir va tanalarni rektal va UTT jixozi yordamida qisir-bo‘g‘ozlikka tekshirib, qisir hayvonlar alohida ajratilib, qisirlik sabablari akusher-ginekologik tekshirilib aniqlangandan so‘ng davolash ishlari olib borildi.

Tadqiqot ob’ekti va usullari. Ilmiy-amaliy tadqiqotlar Qashqadaryo viloyati Kitob tumanidagi “Gulgunpusht chorvasi” Samarqand viloyati Pasdarg‘om tumani “Mirvali, Abror, Begali” sut yo‘nalishiga ixtisoslashtirilgan chorvachilik fermer xo‘jaliklarida olib borildi. Sigirlarni qisirlik (alimentar, simtomatik, eksplutatsion)

sabablari va patogenezi o‘rganilib davolash va oldini olish chora-tadbirlari olib borildi.

Tekshiruvlarni o‘tkazish va uning natijalari. Ginekologik kasalliklardan 60-80 foizni jinsiy a’zolarning har xil yallig‘lanishlariga to‘g‘ri keladi, bu yallig‘lanishlar ko‘pincha sigirlarning tuqqandan keying homila yo‘ldoshining ushlanib qolishidan paydo bo‘ladi. Sigirlarda homila yo‘ldosh ushlanib qolishi ko‘proq bachadon atoniyasi va gipotaniyasi hamda ularni retraksion (qisqarish) faoliyatining buzilishi, susayishida yoki xorion va bachadon korinkulalarining jipistlashidan paydo bo‘ladi. Tadqiqotlarda ikkita chorvachilik fermer xo‘jaliklarda aniqlangan 34 bosh bepusht sigirlarda olib borildi. Har bir xo‘jalikdagi bepusht sigirlar 2 ta guruh nazorat va tajriba guruhlariga ajratilib tajribada bo‘lgan bepusht sigirlar Regestenol (D-kloprostenol) preparati yordamida davolash ishlari olib borildi.

Olingan natijalar va usullarning tahlili. Chorvachilik fermer xo‘jaliklarida aniqlangan bepusht (qisir) sigirlar alohida guruhlarga ajratilib saqlash va oziqlantirish sharoiti to‘yimli oziqalar bilan boyitilgan oziqalar bilan davolash davomida ta’minlanib borildi. Bepusht sigirlarni davolashda Rossiyada ishlab chiqilgan Regestenol (D-kloprostenol) preparati samaradorligini o‘rganish bo‘yicha eksperimental tajribalar har guruhda 10 boshdan 2 guruh va nazoratda bo‘lgan xar guruhda 7 boshdan sigirlarda tajribalar olib borildi.

Regestenol (D-kloprostenol) preparatini bepusht (qisir) sigirlarni davolovchi samarasi 2 guruh 20 bosh sigirlarda umumiy davolash usuliga qo‘shimcha Regestenol preparati sigirlar muskul orasiga 2-3 ml qo‘llab tajribalar olib borildi. 14 bosh nazoratda bo‘lgan sigirlarga 2 marta har davolash kuni boshlanganda va davolashni 7-kunida muskul orasiga sinestrolning 2 foizli yog‘dagi eritmasi 5 ml dan va mikroorganizmlarga qarshi bachadon ichiga yodapen preparati qo‘llanildi. Bundan tashqari davolanishni 2 va 5-kunlari teri ostiga 40 TB oksitotsin va penstrep antibiotigidan 20 kg/tv 1 ml miqdorda muskul orasiga yuborildi.

Tajriba guruhida bo‘lgan sigirlarga ham xuddi shunday davolash ishlari olib borildi, faqatgina sinestrol preparati o‘rniga jinsiy organlarni faolyatini faollashtiruvchi vosita sifatida Regestenol preparati davolashni boshlangan va 11-kunlari 3 sm^3 dan 2 marta muskul orasiga yuborib davolandi.

1-jadval. Sigirlar tuqqandan keyingi endometritni davolashda regestenol preparatining samarasi

№	Davolash daqo‘llan il-gan preparatl arnomi	Kasal Sigir-lar bosh soni	Preparat yuborish miqdori sm^3 2 marta xar 7-10 kunda	Kuyg akelg anvaq ti	2 oydan keyin rektal tekshirish natijasi.	Davolas hsamar a-dorligi %
1	Regestenol	20	3sm^3 dan m/o	25	17 bosh bo‘g‘oz 3 bosh bepusht	85,0
2	Nazorat Sinestrol	14	5 ml dan m/o	35	9 bosh bo‘g‘oz 5 bosh bepusht	64,3

Tadqiqotlar jarayonida tajriba guruxidagi sigirlarga Regesteno preparati davolashni 1 va 11-kunlari 3 sm^3 miqdorda yuborilib davolandi. Regestenol preparati qo‘llanilgan guruxdagi 20 bosh sigirdan 17 boshi 85,0 %, davolanib kuyga kelib otalangan bo‘lsa, 2-nazorat guruxdagi sinestrol preparati 1 va 5-kunlari qo‘llanilgan sigirlarda samaradorlik 70,0 foizni tashkil etganligi aniqlandi. Regestenol preparati sigirlarda tuqqandan keyingi endometritlarni davolashda 1 va

11-kunlari yuborilib davolash samaradorligi 90,0 foizni va sinestrol preparatini 1 va 7-kunlari qo‘llash bilan davolash samaradorligi 64,3 foizni tashkil etdi.

Jinsiy organlari zararlangan sigirlarga Regestenol preparatini qo‘llash natijasida, ularning kuyga kelishi tezlashishi bilan birga servis davri o‘rtacha 15-20 kunga qisqarganini kuzatilkdi. Olib borilgan tadqiqotlar natijasida, sigirlardagi tuqqandan keyingi servis davri uzoq bo‘lgan va qisir sigirlarni davolashda umumiy davolash usuliga qo‘shimcha Regestenol preparatini 3 sm^3 dan muskul orasiga yuborish yuqori samara berishi tajribalarda kuzatildi. Bundan tashqari, Regestenol preparat qo‘llanilganda davolash vaqti 12 kunni tashkil etib, davolangandan so‘ng sigirlar 40-45 kun davomida urug‘lantirildi va otalanganligi aniqlandi.

Xulosalar: 1-tajriba guruhida bo‘lgan sigirlarga jinsiy a’zolarni faolyatini faollashtiruvchi vosita sifatida Regestenol preparati davolashni boshlangan va 11-kunlari 3 sm^3 dan 2 marta muskul orasiga yuborib davolanganda 20 bosh sigirlarda 17 boshi (85,0%) kuyga kelib otalanganligi kuzatildi. 2-nazorat guruxdagi sinestrol preparati 1 va 5-kunlari qo‘llanilgan sigirlarda samaradorlik 70,0 foizni tashkil etganligi aniqlangan. Regestenol preparati sigirlarda tuqqandan keyingi endometritlarni davolashda 1 va 11-kunlari yuborilib davolash samaradorligi 90,0 foizni va sinestrol preparatini 1 va 7-kunlari qo‘llash bilan davolash samaradorligi 64,3 foizni tashkil etishi aniqlangan.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Муртазин Б. Бактериальные аспекты акушерско-гинекологической. Патологии коров // Дисс. на соискание ученой степени доктора ветеринарных наук. Самарканд, 2009. – 280 с.

2. Студенцов А.Л и др Акушерство, гинекология и биотехника размножения животных. М.: Колос. 2005.

3. O.U.Kuldashev, Sh.K.Baliev, J.N.Ochilov Sigirlar tuqqandan keyingi ginekologik kasalliklarni davolash va oldini olish bo‘yicha tavsiyanoma.//

O‘zbekiston Respublikasi Davlat Veterinariya bosh boshqarmasi.05.05.Samarqand, 2017. - 12 b.

4. Кулдашев О.У. Симтоматического бесплодия крупного рогатого скота в Узбекистане. //«Наука XXI века- взгляд в будущее» Сборник статей III международная научно-практическая конференция «ЛОГОС» г.Ставрополь, 2018. –С. 125-128

5. Кулдашев О.У., Болиев Ш.К. Стимулирование воспроизводительной функции у коров. //«Наука XXI века- взгляд в будущее» Сборник статей III международная научно-практическая конференция «ЛОГОС» г.Ставрополь, 2018. - С. 120-123.

6. O.U.Kuldashev, M.T.Isayev Sigirlarning endometrit kasalligini davolashda samarali usul va vositalarni yaratish.// Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to‘plami. Buxoro, 2019. - B. 267-269.

7. O.U.Kuldashev, M.T.Isayev, N.Sh.Xamraqulov, N.S.Saloxiddinova Chorvachilik fermer xo‘jaliklarida sigirlarda akusher-ginekologik kasalliklarni fasillar bo‘yicha tarqalishi.// Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to‘plami. Buxoro,2019. - B. 270-273.

8. O.U.Kuldashev, M.T.Isayev, N.Sh.Xamraqulov, N.S.Saloxiddinova Sigirlar mahsuldorligiga va reproduktiv fa’oliyatiga mikroiqlimning ta’siri. // Cho‘l yaylov chorvachiligini rivojlantirish va cho‘llanishning oldini olishning ilmiy-amaliy asoslari mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. Samarqand, 2019. - B. 401-403.